

NEW HORIZON
Civil Society Organization

Djeca

u sukobu sa zakonom

(KRATAK VODIČ)

Djeca u sukobu sa zakonom

Kratak vodič

Pripremu i štampanje ove publikacije je finansijski podržala Ambasada SAD u Podgorici, preko **Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sprovođenje zakona (INL)**.

Naziv projekta:

LOKALNO PARTNERSTVO U BORBI PROTIV ZLOUPOTREBE DROGA I MALOLJETNIČKE DELIKVENCije

Realizacija:

NVO Novi Horizont - Ulcinj

Partneri na projektu:

OPŠTINA ULCINJ (Kancelarija za prevenciju narkomanije)

OSNOVNI SUD – Ulcinj

OSNOVNO DRŽAVNO TUŽILAŠTVO – Ulcinj

ODJELJENJE BEZBJEDNOSTI – Ulcinj

CENTAR ZA SOCIJALNI RAD – Područna jedinica Ulcinj

DOM ZDRAVLJA - Ulcinj

Projekat se realizuje u okviru Programa podrške civilnom društvu u oblasti krivičnog pravosuđa.

(2015-2016 CRIMINAL JUSTICE CIVIL SOCIETY PROGRAM – CJCSF)

Sadržaj ovog priručnika je isključiva odgovornost NVO Novi Horizont i ne predstavlja obavezno stavove Američke ambasade - Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sprovođenje zakona (INL)

DJECA U SUKOBU SA ZAKONOM

Izdavač:

NVO "Novi Horizont" - Ulcinj

E-mail: horizon@com.me

www.ngo-horizonti.org

Za izdavača:

Nazif Veliq

Urednici izdanja:

Ilirjana Boci – socijalni radnik

Mehmet Duraku – socijolog

Arben Hodžić – pravnik

Renata Bleništa – politikolog

Ardita Kovačević - psiholog

Dizajn i grafička obrada:

Arben Husić

Štampa:

TRIO PRO Ulcinj

Ulcinj, maj 2016.

Poštovani čitaoci,

Ovaj Vodič je dio šireg projekta **“LOKALNO PARTNERSTVO U BORBI PROTIV ZLOUPOTREBE DROGA I MALOLJETNIČKE DELIKVENCije”**, koji naša organizacija realizuje uz podršku **Ambasade SAD u Podgorici - Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i sprovođenje zakona.**

Vodič „Djeca u sukobu sa zakonom“ ima za cilj kratko ali sveobuhvatno rezimiranje osnova zaštite i problema djece u sukobu sa zakonom u sklopu međunarodnih dokumenata i standarda, domaćeg zakonodavstva i institucija koje se bave ovom problematikom.

Svrha ovog vodiča je da informiše o:

- *Ulozi i radu Centra za socijalni rad u odnosu na djecu,*
- *Radu policije - postupak policije u kontaktu sa maloljetnim licima, i njihovim pravima ako dođu u kontakt sa policijom,*
- *Pravnom postupku prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom,*
- *Sankacijama prema djeci ukoliko prekrše zakon.*

Informacija, kao preventivna mjera, će pomoći djeci u shvatanju njihovih obaveza prema zakonu, a pomoći će im takođe i u izbjegavanju sukoba. Kroz informacije i znanja o pravima koja im pripadaju, djeca će izrasti u odgovorna lica i na taj način će poštovati prava drugih. Izraz “djeca u sukobu sa zakonom” se odnosi na svu djecu ispod 18 godina koja dolaze u kontakt sa pravosudnim sistemom, kao rezultat optužbi ili sumnje da su izvršili krivično djelo.

Vodič pred vama je namijenjen svoj djeci / omladini, njihovim roditeljima, starateljima, nastavnicima, ali i široj javnosti koja je zainteresovana za ovaj problem.

S poštovanjem
NVO „Novi Horizont“

DJECA U SUKOBU SA ZAKONOM

Konvencija UN o pravima djeteta je usvojena 1989. godine, i prvi je međunarodni ugovor koji se bavi sveobuhvatnom zaštitom prava djeteta. Konvencija je uputstvo kako s djecom treba postupati i kako ih štititi, a posebni međunarodni organ UN-a Komitet za prava djeteta nadzire poštovanje Konvencije u državama koje su je ratifikovale.

Konvencija UN o pravima djeteta je dio unutrašnjeg pravnog sistema naše države i shodno domaćim propisima zajedno sa ostalim ratifikovanim međunarodnim instrumentima ima primat nad nacionalnim zakonodavstvom Crne Gore.

Konvencija o pravima djeteta namijenjena je svima koji se bave djecom, neposredno rade ili profesionalno dolaze u posredan ili neposredan kontakt sa: djecom, roditeljima, nastavnicima, vaspitačima, visokim državnim zvaničnicima, zdravstvenim i socijalnim radnicima, advokatima, sudijama, policajcima.

Konvencija je namijenjena i djeci - oni treba da se upoznaju sa pravima koja im pripadaju samim rođenjem. Poštovanjem sopstvenih prava, djeca razvijaju osjećaj odgovornosti za poštovanje prava drugih ljudi, a učestvovanjem u donošenju odluka, uče da preuzimaju odgovornost za njihovu primjenu. Sa spoznajom i zalaganjem za svoja prava, stiče se spoznaja da ta prava pripadaju i drugima.

Ključni principi Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta su: uvažavanje najboljeg interesa djeteta, pravo djeteta na život, opstanak i razvoj, nediskriminacija i aktivno učešće djeteta u svim postupcima koji ga se tiču.

Shodno navedenim principima dijete u sukobu sa zakonom mora uživati puno poštovanje ljudskih prava zagwarantovanih ustavom, zakonom i važećim međunarodnim propisima, jednako kao i sva djeca pod jurisdikcijom odnosno zemlje.

Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku (CG) uređuje se postupanje prema maloljetniku kao učiniocu krivičnog djela, djetetu i maloljetniku (maloljetnom licu) kao učesniku u postupku, koje se zasniva na poštovanju ljudskih prava i osnovnih sloboda uz uvažavanje najboljih interesa maloljetnih lica, vodeći računa o njihovoj zrelosti, stepenu razvoja, sposobnostima i ličnim svojstvima, kao i težini krivičnog djela, a u cilju njihove rehabilitacije i socijalne reintegracije.

Prema licu koje u vrijeme izvršenja protivpravnog djela određenog u zakonu kao krivično djelo nije navršilo 14 godina života (dijete), ne može se voditi krivični postupak, niti se mogu primijeniti sankcije i mjere propisane ovim zakonom.

Maloljetnik

je lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14, a nije navršilo 18 godina života;

Mlađi maloljetnik

je lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14, a nije navršilo 16 godina života;

Stariji maloljetnik

je lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 16, a nije navršilo 18 godina života;

Mlađe punoljetno lice

je lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 18, a nije navršilo 21 godinu života.

Postupak prema maloljetniku povodom izvršenog krivičnog djela sprovode: ***policija, državni tužilac, sud i centar za socijalni rad.***

Vršenje krivičnih djela u dobi, između 14 i 18 godina, naziva se maloljetnička delikvencija i smatra se posebno opasnim pojavnim oblikom kriminaliteta.

Delikventne radnje mogu se izvesti individualno, u parovima ili u manjim grupama. Delikventne grupe vrlo su opasne jer djeluju poput neke epidemije, a osim činjenja kaznenih djela, nerijetko u svoje redove vješto uvlače i druge mlade osobe. Delikvencija je velika opasnost od koje se društvo štiti svim snagama: pedagoškim i vaspitno-popravnim sredstvima, kao i ostalim mjerama predviđenim zakonom.

DIJETE I CENTAR ZA SOCIJALNI RAD

Centri za socijalni rad (CSR) su nosioci stručnog rada u oblasti maloljetničke delikvencije. CSR su institucije koje se bave problemima djece asocijalnog ponašanja u otvorenoj zaštiti: posredno - kroz pružanje pomoći njihovim roditeljima na razvoju i njegovanju partnerskih i roditeljskih odnosa; i neposredno - kroz tretman i resocijalizaciju maloljetnika u sukobu sa zakonom.

Stručni postupak u centru za socijalni rad omogućava procjenu delikventnog ponašanja maloljetnika, stručnjaci CSR-a izvrše procjenu njegove ličnosti, koja se mijenja u zavisnosti od sazrijevanja, sticanja znanja, ličnih iskustava, životnih okolnosti, njegovog porodičnog života, školovanja, odnosa sa roditeljima, vršnjacima, drugima, kao i slike o sebi i sopstvenoj ličnosti.

Takva analiza omogućava da se bolje shvati zašto je maloljetnik došao u sukob sa zakonom i da se odrede mjere i tretmani koji će dati najbolje rezultate, kroz izradu individualnog plana – vođenje slučaja.

Organ starateljstva (CSR) dužan je da roditeljima pruža odgovarajuće oblike pomoći i podrške, preuzima potrebne mjere radi zaštite prava u najboljem interesu djeteta a na osnovu neposrednog saznanja ili obavještenja.

CSR po službenoj dužnosti štiti interes djece, na sljedeći način:

- *upozorava roditelje na nedostatke u vaspitanju djece,*
- *određuje stalni nadzor nad vršenjem roditeljskog prava,*
- *oduzima dijete roditeljima i upućuje ga u drugu porodicu ili ustanovu kao krajnju mjeru,*
- *traži polaganje računa o upravljanju imovinom djeteta,*
- *zahtijeva od suda mjere zaštite na imovini roditelja,*
- *zahtijeva od suda mjeru da roditelji imaju položaj staratelja u pogledu raspolaganja imovinom djeteta,*
- *pokreće postupak za oduzimanje i vraćanje roditeljskog prava,*
- *ako se radi o djeci bez roditeljskog staranja, preuzima sve mjere da dijete ostane u prirodnoj porodici, određuje staratelja, smještaj u hraniteljsku porodicu, ustanovu socijalne zaštite, usvojenje,*
- *za potrebe brakorazvodnog postupka daje mišljenje sudu o povjeravanju djeteta, vrši povjeravanje djeteta iz vanbračne zajednice, određuje način viđanja djeteta s roditeljem s kojim ne živi,*
- *pruža zaštitu djeci koja žive u materijalno i socijalno ugroženim porodicama*
- *radi individualne planove – vođenje slučaja za djecu u riziku ili socijalne isključivosti*

Zaštita djece koja ispoljavaju poremećaje u ponašanju

U radu sa maloljetnim delikventima organ starateljstva ima posebne zadatke:

- *Od saznanja za učinjeno krivično djelo i do izricanja krivične sankcije radi na detaljnom upoznavanju porodičnog, socijalnog i materijalnog statusa maloljetnika i njegove porodice;*
- *Radi individualne planove kroz vođenje slučaja sa predlogom prevazilaženja postojećeg stanja*
- *Suočava maloljetnika s posljedicama krivičnog djela;.*
- *Učestvuje u odlučivanju sa tužiocem o pokretanju postupka ili odbacivanju prijave;*
- *Sa sudijom za maloljetnike saraduje u toku pripremnog postupka, učestvuje na glavnom pretresu i daje mišljenje o vaspitnoj mjeri;*
- *Organizuje, nadgleda, neposredno izvršava mjere pojačanog nadzora;*
- *Daje mišljenje i radi individualni plan za maloljetnike kojima je izrečena zavodska vaspitna mjera u vaspitnu ustanovu, vaspitno popravni dom i posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje;*
- *Organ starateljstva ovlašćen je da uputi dijete sa ispoljenim asocijalnim ponašanjem u neku vaspitnu ustanovu u cilju resocijalizacije; može donijeti rješenje o oduzimanju djeteta od roditelja i predati ga na staranje i vaspitanje drugom licu ili vaspitnoj ustanovi;*
- *Saraduje za vrijeme izvršenja zavodskih vaspitnih mjera sa vaspitnim ustanovama i domovima, sa maloljetnikovom porodicom i vrši pripremu za vraćanje maloljetnika u porodicu i uključivanje u redovan život, kroz individualni plan usluga; stara se o realizaciji plana usluga;*
- *Saraduje sa maloljetnikom i njegovom porodicom i poslije prestanka vaspitne mjere dok za to postoji potreba.*

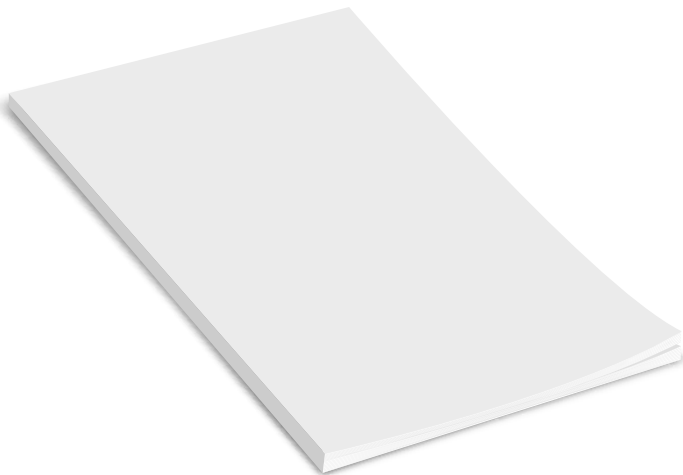
Centar za socijalni rad nije stranka u postupku, ali je značajan saradnik organa krivičnog postupka

Sudska odluka u postupku prema maloljetniku zasniva se na izvještaju organa starateljstva.

Organ starateljstva je kompetentan da da ocjenu ličnosti i životnih prilika maloljetnika, jer to radi tim stručnjaka koji posjeduje odgovarajuća znanja iz područja socijalnog rada, psihologije, pedagogije, kriminologije.

Izvještaj je osnov za izricanje vaspitne mjere, kazne, posebne obaveze, mjere bezbjednosti, izvršenja sankcije i odluke o obustavi mjere.

Izvještaj organa starateljstva je veoma koristan, ali ne obavezuje sudiju.

RAD POLICIJE SA MALOLJETNICIMA U SUKOBU SA ZAKONOM

Zadatak policije je da otkriva učinioce svih vrsta krivičnih djela koja su predviđena pozitivnim propisima *Krivičnog zakonika i Zakonika o krivičnom postupku CG*.

Maloljetna lica se pojavljuju i kao izvršioci i kao oštećena lica u postupku, i sa njima rade posebno obučeni policijski službenici.

Način na koji policija poziva maloljetno lice koje je u sukobu sa zakonom ili se po bilo kom drugom osnovu poziva u službene prostorije je sljedeći:

Policija šalje pismeni poziv maloljetnom licu u kojem je naznačen razlog njegovog pozivanja. U pozivu je takođe naznačena i obaveza dolaska i prisustva roditelja (odn. staratelja) tom razgovoru;

ukoliko je potrebno prisustvo još nekog stručnog lica da bi se obavio razgovor sa maloljetnikom, za takve potrebe se službenim putem obavještava službenik CSR-a da prisustvuje razgovoru u službenim prostorijama policije;

službenik centra za socijalni rad može svojim znanjem i obavezama pružiti korisne savjete maloljetniku, a takođe zastupati i štititi njegova prava.

Kada maloljetnik postane osumnjičeno lice za krivično djelo koje mu se stavlja na teret, policija je dužna da ga upozna sa pravom na odbranu i svim drugim pravima koja su mu zagarantovana zakonom.

Ako je maloljetnik zatečen u vršenju krivičnog djela i ako mu je određen pritvor, njegova prava su:

- *da bude obaviješten o razlozima lišavanja slobode,*
- *da bude obaviješten da nije dužan da da izjavu,*
- *da se o njegovom lišavanju slobode obavijeste njegovi roditelji ili staratelji,*
- *da po svom izboru, ili uz pomoć roditelja ili staratelja izabere branioca,*
- *da u što kraćem roku bude sproveden nadležnom istražnom sudiji,*
- *da se nesmetano dopisuje i razgovara sa svojim braniocem.*

Ukoliko smatra da je maloljetnik počinio krivično djelo, policija podnosi krivičnu prijavu nadležnom državnom tužiocu.

DRŽAVNI TUŽILAC ZA MALOLJETNIKE

Krivični postupak prema maloljetnom licu može pokrenuti samo državni tužilac za maloljetnike.

Ako nakon prikupljenih obavještenja državni tužilac smatra da protiv maloljetnika ne treba voditi krivični postupak, može odlučiti da ne zahtijeva pokretanje krivičnog postupka. To je moguće za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju do tri godine ili novčana kazna.

SUDSKI POSTUPAK PREMA MALOLJETNICIMA U SUKOBU SA ZAKONOM

Sudski postupak vodi sudija za maloljetnike i vijeće za maloljetnike. Prema maloljetnicima se primjenjuje poseban sudski postupak, u kome su učesnici dužni da postupaju obazrivo, vodeći računa o duševnoj razvijenosti, osvjetljivosti, ličnim svojstvima i privatnosti maloljetnika.

Stoga su Zakonom predviđene opšte odredbe koje se primenjuju samo prema maloljetnim učiniocima, a to su:

- *Neodgovornost maloljetnika - kada se utvrdi da maloljetnik u vrijeme izvršenja krivičnih djela nije navršio 14. godina;*
- *Maloljetniku se ne može suditi u odsustvu;*
- *Pravo na branioca - maloljetnik mora imati branioca prilikom prvog saslušanja kao i tokom čitavog postupka;*
- *Kad se sudi maloljetniku, sud je uvijek dužan da isključi javnost;*
- *Pozivanje maloljetnika - maloljetnik se poziva preko zakonskog zastupnika;*
- *Tajnost postupka;*
- *Hitnost postupka;*
- *Pritvor se određuje samo u izuzetnim slučajevima;*
- *U pritvoru maloljetnik boravi odvojeno od punoljetnih lica.*

SANKCIJE PREMA MALOLJETNICIMA

Prema maloljetnom učioniocu krivičnog djela mogu se izreći alternativne mjere čija je svrha da se prema njemu ne pokreće postupak ili da se postupak obustavi, a da se primjenom tih mjera utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi činio krivična djela.

Alternativne mjere su: **opomena i vaspitni nalog**.

Krivične sankcije koje se izriču maloljetnim učinocima krivičnih djela su: **vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i mjere bezbjednosti**.

- *Mlađem maloljetniku (14 – 16 god.) mogu se izreći samo vaspitne mjere.*
- *Starijem maloljetniku (16 – 18 god.) mogu se izreći vaspitne mjere, izuzetno može mu se izreći kazna maloljetničkog zatvora.*
- *Maloljetniku se mogu izreći i mjere bezbjednosti*
- *Maloljetniku se ne mogu izreći uslovna osuda i sudska opomena.*

Svrha izricanja krivičnih sankcija prema maloljetnicima (preko socijalnih, vaspitnih i drugih mjera) je zaštita i pomoć maloljetnim učinocima krivičnih djela, vršenjem nadzora nad njima i stručnim osposobljavanjem i razvijanjem lične odgovornosti. To bi obezbijedilo njihovo vaspitanje – prevaspitanje i pravilan razvoj, i na taj način se osposobe za pozitivne društvene uloge i spriječe od ponovnog vršenja krivičnih djela.

Maloljetnički zatvor

Kazna maloljetničkog zatvora može se izreći starijem maloljetniku koji je učinio krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, kad zbog visokog stepena njegove krivice, vaspitne zapuštenosti, okolnosti pod kojima je krivično djelo učinjeno kao i prirode i težine krivičnog djela, očigledno ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru.

Kazna maloljetničkog zatvora ne može biti kraća od šest mjeseci niti duža od pet godina, izuzev kada je to propisano Zakonom.

Država ima jasnu odgovornost da zaštiti djecu u pritvoru od zlostavljanja i povreda. Međutim, pitanje koje društvo treba da postavi je: treba li dijete uopšte da bude u pritvoru?

Prevenција, edukacija, informisanje kao i saradnja svih institucija koje se na bilo koji način bave maloljetnicima (škole, sudovi, policija, tužilaštva, centri za socijalni rad) neophodna je kako bi se zajedničkim snagama borili protiv ovog problema savremenog društva.

Još nekoliko korisnih savjeta za maloljetnike

- ✓ *brojni međunarodni dokumenti garantuju zaštitu prava maloljetnika, zato budi uporan,*
- ✓ *potrudi se da zahtjeve za ostvarivanje prava dostavljaš pismeno i pravovremeno,*
- ✓ *traži potvrdu o prijemu tvog zahtjeva,*
- ✓ *budi aktivan, informiši se o tome kako napreduje rješavanje tvog slučaja,*
- ✓ *potrudi se da saznaš što više o tvom problemu (razgovaraj s odraslima, pročitaj odgovarajuću literaturu, koristi pravnu i drugu stručnu pomoć),*
- ✓ *poštuj rokove za ostvarivanje prava.*

NVO Novi Horizont
Kodre BB
85360 Ulqin
Telefon: +382 (0)68 300 603
E-mail: horizon@t-com.me
www.ngo-horizonti.org

